

J. G. 2/1/19

EL PALUDISME EN EL BAIX LLOBREGAT

ACTUACIÓ DE LA COMISSIÓ MIXTA EXECUTIVA PER A
LA LLUITA ANTIPALÚDICA EN EL BAIX LLOBREGAT
DES DE DESEMBRE DE 1921 A NOVEMBRE DE 1922

BARCELONA, MCMXXII

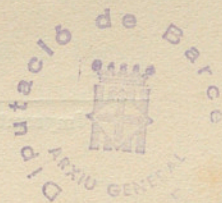
X-500 C4/34

EL PALUDISME EN EL BAIX LLOBREGAT

EL PALUDISME EN EL BAIX LLOBREGAT

ACTUACIÓ DE LA COMISSIÓ MIXTA EXECUTIVA PER A
LA LLUITA ANTIPALÚDICA EN EL BAIX LLOBREGAT
DES DE DESEMBRE DE 1921 A NOVEMBRE DE 1922

BARCELONA, MCMXXII

R. 1186

EL PALUDISME EN EL
BAIX LLOBREGAT

ESTUDIO DE LA COMISION DE INVESTIGACIONES
DE LA DIPUTACION DE BARCELONA
EN COMISION DE INVESTIGACIONES DE LA DIPUTACION DE BARCELONA

Impremta de la Casa de Caritat : Montalegre, 5 : Barcelona

COMISSIÓ MIXTA EXECUTIVA
PER A LA
LLUITA ANTIPALÚDICA EN EL BAIX LLOBREGAT

President

DR. D. JOSEP ESTADELLA, Conseller de Beneficència i Sanitat de la Mancomunitat.

Tresorer

D. PERE M. CARDONA, Director de l'Escola d'Aeronàutica Naval.

Ordenador de pagaments

D. SALVADOR ANGLADA, Regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

Vocals

D. LLUÍS BOSCH-LABRÚS, Regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

D. IGNASI NAVÉS, Regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

D. JAUME SALLÉS, Alcalde de Prat de Llobregat.

D. BERNAT VILÀ, Alcalde de Viladecans.

D. JOAN CAÑAS, Alcalde de Gavà.

D. JOAQUIM DE BOLÓS, Representant de l'Associació de Propietaris de la Comarca de Prat de Llobregat.

DR. D. GUSTAU PITTALUGA, Director del «Servei de Sanitat» de la Mancomunitat.

DR. D. LLUÍS SAYÉ, Sots-director del «Servei de Sanitat» de la Mancomunitat.

DR. D. PERE DOMINGO, Cap del Servei tècnic antipal·lúdic de la Comissió.

Secretari tècnic

DR. D. FRANCESC SERRA RABERT.

Han format, o formen part de la Comissió, per raó de llurs càrrecs, D. J. Jordi Vinaixa, D. Josep M.ª Puig Corominas, D. Roc Mas i els capitants de corbeta D. Manuel Ruiz i D. Venanci Pérez Zorilla.

La «Comissió Mixta Executiva per a la Lluita Antipalúdica en el Baix Llobregat», en complir-se un any de la seva constitució, ha entès que era un deure inexcusable l'exposar d'una manera soma, encara que suficientment detallada, a l'Assemblea per la qual fou elegida, i en general a l'opinió pública interessada en la resolució del greu problema plantejat per la reviviscència del paludisme en el Baix Llobregat, el resultat dels seus treballs en pro del sanejament antipalúdic de l'esmentada regió. Motivació.

Aquest opuscle té, doncs, per objecte recapitular la labor realitzada i posar de manifest l'obra que queda per fer.

L'Assemblea, que va tenir lloc a la Diputació provincial de Barcelona el dia 19 de desembre de 1921, de la qual sortí elegida aquesta Comissió, fou motivada per un estat de justificada alarma dels habitants de la zona del Baix Llobregat amb motiu d'una veritable epidèmia de paludisme, desenrotllada principalment en el terme municipal del Prat. Antecedents.

Tot el delta del Llobregat presenta condicions d'ambient palúdic que les labors realitzades per a la intensificació dels cultius havien anat reduint, amb els anys, a una estreta faixa de mig quilòmetre, a la vorera del mar.

L'última epidèmia de paludisme registrada fou pels

anys de 1886 a 1890, coincidint amb unes plantacions d'arròs a la banda esquerra del Llobregat, que, després d'alteracions d'ordre públic, foren suprimides.

La dolorosa experiència obtinguda amb aquesta epidèmia, que en els anys esmentats ocasionà un total de 897 malalts i 6 defuncions, va quedà inscrita en la consciència del poble amb l'expressió que el cultiu de l'arròs produïa les febres palúdiques. Així no és d'estranyar que, tan aviat com es tingué notícia de la petició d'autoritacions de «cotos» arrossers, instades per diversos senyors, es despertés en el poble del Prat un viu recel de veure aparèixer novament el flagell de la malària.

Aquesta temença va tenir una expressió popular en diversos acords de l'Ajuntament de Prat i del de Barcelona, havent aquest, a proposta de la seva Comissió de Foment, protestat contra les esmentades concessions, i una altra de jurídica per part de l'Associació de Propietaris de la Comarca de Prat de Llobregat, que successivament acudí a les informacions prèvies, i fins, de vegades, entaulant recursos contra les esmentades concessions, fundant-se en raons i fets que d'una manera positiva les invalidaven.

No obstant, i malgrat informes en contra del Consell Provincial de Foment de Barcelona, foren concedides les autoritzacions de «cotos» arrossers, i s'instaurà el cultiu de la dita gramínia.

Ben aviat es pogué comprovar quan fundat era el temor de veure aparèixer novament el paludisme. Començaren a manifestar-se casos de febres palúdiques entre els habitants de les masies més pròximes als camps d'arròs, i fou, llavors, quan el «Servei de Sanitat» de la Mancomunitat de Catalunya, coneixedor de les condicions naturals de la zona del Baix Llobregat, va apressar-se a realitzar una enquesta per conèixer el veritable abast i importància de l'epidèmia que s'iniciava.

En possessió d'aquestes dades inicials, el «Servei de Sanitat», movent-se dintre dels límits en què li era possible actuar, es va proposar, per a l'any 1921, dues finalitats: 1.ª Estudiar d'una manera detallada tots els factors que mantenien i havien determinat l'aparició de l'epidèmia palúdica; 2.ª Contenir-la, i, a ésser possible, reduir-la, mitjançant un tractament racional de tots els malalts.

Aconsegüi la cooperació, per a aquests objectes, dels cultivadors d'arròs i de la «Comissió Executiva per al sanejament de comarques palúdiques», dependent del Ministeri de la Governació, així com el concurs de les autoritats i facultatius locals. Els resultats detallats de la campanya i dels estudis realitzats es poden veure en el llibre *Treballs del Servei de Sanitat, 1917 a 1921. I. Paludisme*, del qual, i gràcies a l'amabilitat del Consell Permanent de la Mancomunitat, reproduïm totes les dades i gràfics que siguin necessaris per a la major il·lustració de la qüestió.

Augmentant el malestar per l'extensió que l'epidèmia anava adquirint i per l'amenaça que per a altres poblacions, particularment Barcelona, representava la presència d'un focus palúdic confinant amb el seu terme municipal, fou convocada una Assemblea de Corporacions, Ajuntaments, Representants i Entitats afectades, que tingué lloc a la Sala d'Actes de la Diputació Provincial de Barcelona, el dia 19 de desembre de 1921, sota la presidència del Conseller de la Mancomunitat D. Jaume Bofill i Matas. L'Assemblea.

Hi concorregueren representants de la Mancomunitat, dels Ajuntaments de Barcelona, Prat de Llobregat, Cornellà, Hospitalet, Sant Boi, Viladecans, Castelldefels, Gavà, els Diputats a Corts i tots els provincials pels districtes afectats, l'Escola d'Aeronàutica Naval, el Sindicat del Canal de la Dreta del Llobregat, l'Associació de Propietaris de la Comarca de Prat de Llobregat, delegacions del Port Franc, de

l'Atracció de Forasters de Barcelona, de l'Associació del Pòsit, etc., etc.

En la dita Assemblea, després de l'exposició de fets i de les discussions consegüents, encaminades totes elles a aconseguir una màxima eficàcia perquè sigui una realitat l'extinció del paludisme en el Baix Llobregat, foren acordades, per unanimitat, les següents conclusions:

«A fi de fer obra eficaç en la campanya antipalúdica del Baix Llobregat, els assembleistes aproven les següents conclusions, que assenyalen els diversos sentits en què ha d'orientar-se la campanya:

1.ª Supressió del cultiu de l'arròs i demanar mentrestant a l'excel·lentíssim Sr. Governador civil de la província, que, en defensa de la salubritat general, suspengui per tot l'any proper l'explotació del cultiu de l'arròs dintre del terme municipal de Prat de Llobregat, fins que els usufructuaris de les concessions demostrin, d'una manera incontestable, que compten amb l'abundància d'aigua indispensable i proporcionada a l'extensió de terreny i cultius que prèviament declaren que han d'utilitzar.

2.ª Sanejament o dessecació de les basses o tolls pròxims al poble de Prat i Can Tunis.

3.ª Practicar la neteja i arrencament de les herbes de tota la xarxa de canals i petites sèquies del Sindicat del Canal de la Dreta almenys quatre vegades l'any i en les èpoques en què els tècnics ho aconsellin.

4.ª No concedir permís de construcció de pous artesianos que no vagin acompanyats de l'obra necessària de desguàs al mar o canals que vagin a desembocar al riu o al mar.

5.ª Vigilar els actuals vedats de caça aquàtica existents o que s'estableixin, no permetent l'embassament d'aigües més que en els mesos estrictament precisos a la finalitat a què són dedicats.

6.ª Anivellar el terreny i dessecar els petits tolls pròxims a la caseta de carrabiners, exercint una vigilància sanitària sobre els carrabiners arribats de comarques palúdiques.

7.ª Obligar als interessats a la neteja de les pluvials enclavades o contingües a llurs finques, i sempre que ho indiquin els tècnics. Modificar el desnivell d'aquelles pluvials en què l'aigua s'estanqui, i, en cas contrari, terraplenar-les.

8.ª Vigilar i tractar atentament tots els malalts palúdics actualment existents en el Baix Llobregat o que en el successiu es presentin, tractant intensament els portadors de gèrmens.

9.ª Organitzar una brigada sanitària per a la lluita anti-anofèlica durant els mesos d'hivern, encarregada especialment de la destrucció de les femelles hivernants.

10.ª No permetre la permanència en el terme municipal de Prat a cap treballador arribat de comarques palúdiques si no està en possessió del Carnet sanitari, convenientment visat, que li serà proporcionat per la Comissió antipalúdica.

Aquestes conclusions, perquè tingui eficàcia la lluita antimalàrica, hauran d'ésser totalment posades en pràctica. L'incompliment d'alguna d'elles pot ésser motiu de la continuació de l'estat epidèmic actual.»

Al mateix temps s'acordà procedir a la constitució d'una Comissió Mixta Executiva, presidida pel Conseller de Beneficència i Sanitat de la Mancomunitat de Catalunya, assessorada pels tècnics de la dita Corporació i integrada per tres representants de l'Ajuntament de Barcelona, tres dels altres Ajuntaments interessats i pel Director de l'Escola d'Aeronàutica Naval. S'encomanà a la Comissió el procurar obtenir una base econòmica corresponent a la importància dels seus treballs i sotmetre a l'aprovació de les Corporacions interessades, dintre del proper mes de febrer, els seus projectes i treballs, a fi que poguessin ésser portades a la pràctica les obres de sanejament antipalúdic en el Baix Llobregat. Es facultà l'esmentada Comissió perquè pogués sol·licitar el concurs de les persones que tingués per convenient, amb el fi d'assessorar-la i auxiliar-la.

En compliment de l'acord de constitució de la dita

La Comissió Mixta executiva per a la Lluita Antipalúdica en el Baix Llobregat.

Comissió, foren designats, per formar-la, els següents senyors : President : Conseller de Beneficència i Sanitat de la Mancomunitat de Catalunya, Dr. D. Josep Estadella; els senyors D. Joaquim de Bolós, D. Joan Jordi Vinaixa i don Josep Maria Puig Corominas, Regidors, en representació de l'Ajuntament de Barcelona; els senyors Alcaldes de Prat de Llobregat, Viladecans i Gavà; D. Pere M. Cardona, Director de l'Escola d'Aeronàutica Naval, i els tècnics sanitaris de la Mancomunitat, Drs. Pittaluga i Sayé.

Les dues directrius de l'actuació de la Comissió.

Constituïda aquesta Comissió en sessió celebrada el dia 22 de desembre, la seva primera decisió fou precisar les normes de la seva actuació, en els seus diversos aspectes, d'aconseguir la supressió del cultiu de l'arròs i d'obtenir els mitjans econòmics per a poder portar a una eficaç realització les conclusions adoptades.

Amb aquest objecte s'estudià un pressupost de despeses i la part que a cada entitat interessada li seria atribuïda, i al mateix temps es visità després, corporativament, l'Excm. Sr. Governador civil de la província per fer-li remesa de les conclusions aprovades per l'Assemblea.

Gestions per a aconseguir la suspensió del conreu de l'arròs.

Mentre s'esperava l'aportació econòmica a què s'havia compromès la Mancomunitat, els Ajuntaments i l'Escola d'Aeronàutica Naval, diferida fins al mes d'abril per la necessitat d'ésser consignada en els respectius pressupostos, que fins a l'esmentada data no començaven a regir, la Comissió, sense descuidar l'estudi del pla de lluita antipalúfica a seguir, tingué cura, d'una manera preferent, d'obtenir la suspensió del cultiu de l'arròs.

Foren cursats telegrams interessant aquesta suspensió, als quals es contestava amb la fórmula habitual que es tindria en compte en la resolució de l'expedient incoat.

Denunciat el fet d'haver-se anticipat les labors de preparació del terreny per a la nova collita en els «cotos» arrossers, fou elevada aquesta denúncia pel ple de la Comissió al senyor Governador i comunicada a la premsa, la qual en donà compte en els següents termes:

«Divendres van visitar el Governador civil els Srs. Bofill i Matas, Cardona, Director de l'Escola d'Aeronàutica Naval, els Regidors d'aquesta ciutat Srs. Puig i Corominas i Bolós, i el senyor Secretari municipal de Prat de Llobregat, en representació de la Comissió Executiva de l'Assemblea per al sanejament antipalúdic del Baix Llobregat, amb el fi d'informar-lo de l'anticipació que han sofert en alguns llocs del Prat les labors preparatòries del cultiu de l'arròs, que els anys anteriors començaven molt més tard, anticipació que podria ésser perseguida com a excusa per part dels cultivadors, invocant l'existència d'interessos creats quan es resolgui sobre les conclusions formulades per l'esmentada Assemblea antipalúdica del Baix Llobregat, entre les quals figura, en lloc primordial, la supressió del dit cultiu.

En segon lloc han manifestat al senyor Governador que l'estudi fet durant un any pels tècnics del «Servei de Sanitat» de la Mancomunitat de Catalunya, que han seguit cada dia les fases circumstàncies d'aquell cultiu, en especial les d'escassetesa d'aigua i poc desnivell del terreny, els ha portat a la conclusió de l'existència d'una incompatibilitat absoluta entre el sanejament del cultiu de l'arròs i el seu rendiment agrícola. També l'han informat respecte de la invasió del paludisme que s'inicia a la part del terme municipal de Barcelona, més pròxima al de Prat de Llobregat.

El senyor Governador s'ha donat compte de seguida de la gravetat de les tals denúncies, i, sense perjudici de procurar una ràpida solució de l'assumpte, ha ordenat que s'oficiés als cultivadors d'arròs del Prat que, en atenció a llur pròpia conveniència, retardin tant com sigui possible les labors de l'esmentat cultiu, i que abans d'iniciar-se li comuniquin.

Els comissionats han sortit altament satisfets de l'energia

i bona voluntat desplegadas pel senyor Governador en aquesta greu qüestió.»

Posteriorment aparegueren en els diaris les dues notes del Govern civil apuntades a continuació:

«*El paludisme a Prat de Llobregat.* — En rebre ahir al migdia els periodistes, el Secretari del Govern civil, D. Manuel Luengo, els facilità, per ordre del senyor Governador, la nota que a continuació transcrivim:

El Governador ha ordenat als cultivadors d'arròs del terme de Prat de Llobregat que extremin les mesures per complir tots els requisits exigits per la higiene per evitar el desenrotllament del paludisme; cominant-los a suspendre les autoritzacions tan aviat com es demostrï que el dit cultiu no es realitza en condicions higièniques per a la salut pública.

El Governador està disposat a posar de la seva part tot el que sigui possible per higienitzar el delta del Llobregat.»

«*El paludisme al Prat.* — Pel Governador ha estat nomenada una Comissió, formada pels Srs. Puig Piquer, Agell, Gallart Mer i Güell i Trallero, encarregada d'inspeccionar les plantacions d'arròs de Prat de Llobregat i fer complir les disposicions higièniques que foren acordades el març últim per evitar un perjudici en la salut dels veïns de dit poble.»

Es va aconseguir, per tant, la intervenció de la Junta Provincial de Sanitat, que de son si formà una Comissió, composta de l'Inspector provincial de Sanitat, el Director del Cos Mèdic Municipal de Barcelona, el Director de l'Institut d'Higiene Municipal de Barcelona, el Director del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona, el Director del Laboratori Provincial, el Degà de la Facultat de Medicina, el Catedràtic d'Higiene de la pròpia Facultat, l'Enginyer-jefe del Servei Agronòmic Provincial i l'Enginyer-jefe d'Obres públiques de la província, que, per exprés encàrrec de l'Ex-

cel·lentíssim senyor Governador, estudiés sobre el terreny, i amb els elements necessaris, el problema del paludisme al delta del Llobregat.

L'esmentada Comissió, a la qual la nostra prestà el seu decidit concurs, amb l'aportació de totes les dades i antecedents recollits, formulà una ponència que, aprovada per la Junta provincial de Sanitat, fou publicada en el *Butlletí Oficial* de la província de Barcelona de 13 de abril de 1922.

El text de la dita ponència es el següent:

«La Junta provincial de Sanidad, en la sesión del día 7 del actual, estudió con el mayor detenimiento el problema del paludismo del delta del Llobregat, acordando las conclusiones copiadas a continuación con las que está conforme mi Autoridad, publicándolas para conocimiento general y cumplimiento de quien procede.

CONCLUSIONES

1.ª Los términos del Prat, Viladecans, Gavá y Castelldefels, en los terrenos por debajo de la vía férrea, constituyen un campo apropiado para el cultivo intensivo de los anofeles.

2.ª El anofelismo es intenso desde hace largo tiempo en la zona más próxima al mar, por encima de la barrera de arenas, que impide el desagüe rápido y favorece el estancamiento del agua en los terrenos, generalmente convertidos en marismas.

3.ª La caseta de carabineros y la Aeronáutica naval, están situadas en plena zona pantanosa, no siendo necesario el aporte de anofeles de terrenos situados a distancia mayor de 500 metros, porque son suficientes los que se desarrollan en sus proximidades para explicar los casos de paludismo que se han observado.

4.ª La mayor parte de los casos observados por encima de los terrenos dedicados al cultivo del arroz, se pueden considerar como dependientes de las condiciones en que se ha hecho dicho cultivo.

5.ª El cultivo del arroz se ha hecho en condiciones deficientes por falta de caudal y de pendiente, con lo que se ha favorecido el anofelismo de la zona.

6.ª El considerable número de enfermos palúdicos forasteros que como trabajadores han vivido en la zona arrocera, han realizado la infección de los anofeles, y explican conjuntamente con la anterior el brote epidémico actual.

7.ª En el delta del Llobregat (aunque algo difícil por la pequeñez de la corriente) es posible hacer el cultivo del arroz en condiciones higiénicas aceptables.

Medidas que deben ponerse en práctica

1.ª Para conseguir la higienización general de la zona, considera la Comisión, como medida fundamental, hacer un gran canal colector, desde el Llobregat hasta las dunas de Castelldefels, el que, articulado con los pantanos existentes, regularía el nivel de las aguas en las zonas bajas, permitiendo el fácil desagüe de los terrenos pantanosos situados por encima.

2.ª Combinando el Gran canal con la regulación de las paredes y suelos de las acequias y pluviales, el cultivo de todos los terrenos y el aterramiento de los encharcados, se llegaría seguramente a la extinción del anofelismo del delta del Llobregat.

3.ª Mientras se realizan las dos condiciones anteriores, para evitar el anofelismo, se colocarán los canales de riego en las condiciones siguientes : Los que lleven agua permanente tendrán paredes de obra lisa; los que lleven agua intermitente dispondrán el suelo en forma que no quede agua encharcada y sus paredes sean lisas : ínterin se pueden construir los muros, limpiarán los canales con la frecuencia necesaria a juicio de la Comisión inspectora para sostener en buen estado los suelos y las márgenes.

4.ª Las pluviales, desagües y demás puntos por los que discurra agua con carácter intermitente, conservarán su fondo con pendiente uniforme, para evitar el estancamiento de las aguas, y las márgenes cortadas a pico y perfectamente lisas.

5.ª Las charcas existentes en los terrenos de la S. A. de

Industrias Químicas, las que hay por debajo del puente del ferrocarril de la estación del Prat, y cuantas en los términos dichos se encuentran en estas condiciones, deben ser aterradas en el menor plazo posible.

6.ª Los canales que limitan a muchos predios deben ser limpiados a lo menos dos veces al año, y a ser posible aterrados, substituyéndolos por caños que faciliten la circulación del agua del suelo cuando sean indispensables para el cultivo. Estos caños se articularán en forma que permitan la circulación del agua hasta el mar, por intermedio de los pantanos actualmente existentes.

7.ª Como aspiración, deben desaparecer todos los pantanos existentes en el delta del Llobregat; hasta que sea esto posible, se modificarán sus márgenes, para conseguir que tengan las paredes casi perpendiculares, único modo de evitar las zonas pantanosas y se conservará su comunicación directa con el mar.

8.ª Se obligará al desagüe riguroso de todos los vedados de caza acuática (Arana, Vergés, Llopart, Conde y Remolar) durante los meses comprendidos entre abril y septiembre.

9.ª Se obligará a tener en constante comunicación con el mar los estanques Illa, Ricarda, Podrida, Masaguera y Murtra.

10.ª Se comunicará a la Dirección de carabineros y Comandancia de Barcelona el resultado de la visita efectuada por la Comisión, aconsejando la construcción de otras casetas nuevas alejadas de la zona actual, e igualmente la orden para que el servicio se preste con sombrero, velo, guantes y bandas durante los meses de verano. Deberán tener una barca en cada estanque para no pasar descubiertos de una parte a otra, exponiéndose así a las picaduras de los mosquitos. Se aconsejará aislar las puertas y ventanas y construir habitaciones especiales para los individuos con paludismo.

11.ª Ínterin se realiza este programa, se colocarán las casas de la zona en condiciones de defensa contra los anofeles, protegiendo todas las ventanas y aberturas para evitar su ingreso; como complemento, se destruirán los anofeles en las cuadras, establos y sitios apropiados y se fomentará la cría de peces en la colectora y las lagunas, con lo que se hará más fácil la destrucción de las larvas.

12.ª La petrolización y otros medios protectores y destructores de las larvas, se emplearán cuando la Comisión lo crea conveniente.

13.ª Sistemáticamente, se tratarán todos los enfermos palúdicos hasta conseguir la esterilización completa de su sangre.

14.ª En lo sucesivo, el cultivo del arroz deberá sujetarse a la siguiente condición : Que el agua discurra por toda la superficie del campo del arroz y en todos los momentos del cultivo a una velocidad superior a 10 metros por minuto.

15.ª Los que en estas condiciones se dediquen a cultivar el arroz, quedarán sometidos a una inspección sanitaria cuantas veces lo considere necesario la Comisión.

16.ª En el momento en que quede demostrado que no se hace el cultivo en las condiciones expresadas, se suspenderá definitivamente, dejando en seco los terrenos.

17.ª Todos los obreros que se destinen al cultivo del arroz, serán previamente reconocidos por un representante de la Comisión, el que prohibirá trabajen los enfermos y los portadores de gérmenes, los que serán curados convenientemente o repatriados si son forasteros. Los propietarios de los arrozales serán responsables del incumplimiento de esta condición.

18.ª Quedará nombrada una Comisión permanente conjuntamente con la derivada de la Asamblea del Bajo Llobregat, que procurará llevar a la práctica todas las anteriores medidas y las que de nuevo se acuerden.

19.ª Si no se realiza totalmente la campaña indicada, persistirá el paludismo y el anofelismo en el delta del Llobregat, cualquiera que sea el cultivo o incultivo a que se dediquen sus tierras.

Dada cuenta a la Junta provincial de Sanidad en la sesión del día 7 del actual, hizo suyas las anteriores conclusiones, acordando que se exija previamente a las plantaciones de arroz que estén en condiciones para hacer el cultivo.

Barcelona, 10 abril 1922. — El Inspector provincial de Sanidad, Miguel Trallero. — Conforme, Martínez Anido.»

Com es pot veure, si es compara el transcrit amb les conclusions aprovades en l'Assemblea del mes de desembre,

existeix una coincidència fonamental entre unes i altres, per la qual cosa la Comissió acceptà la idea de constituir amb l'altra, procedent de la Junta provincial de Sanitat, un Comitè executiu que cuidés de portar a la pràctica totes les anteriors mesures i les que de nou s'acordessin.

En possessió de part dels cabals votats, indispensables per a la iniciació de la campanya, quina orientació general havia estat proposada pel Servei tècnic i aprovada per la Comissió, aquesta, en sessió del dia 4 de maig, aprovà la següent ordre del dia:

«La Comissió Mixta executiva, examinada la situació actual, acordava començar immediatament els seus treballs de sanejament sobre la base del pressupost aprovat, fixant com a condició prèvia i inexcusable el posar en vigor les disposicions dictades en 7 d'abril per la Junta provincial de Sanitat, i amb tal que l'autoritat governativa delegui en el personal tècnic de la nostra Comissió el portar a la pràctica totes les mesures encaminades a aquell fi, apoiant amb força coercitiva les seves decisions.»

En vista de les mesures assenyalades per l'autoritat governativa, pel compliment de les quals vetllava el Comitè Mixt presidit per l'Inspector provincial de Sanitat, quatre dels cinc cultivadors d'arròs de l'any anterior deixaren de fer-ho, oferint, demés, els Srs. Arana i Lluch, parcel·les dels llurs «cotos» al Servei tècnic antipalúdic perquè aquest pogués fer els estudis que tenia en projecte dels quals es donarà compte més endavant. S'ha de fer constar aquí, i la Comissió ho fa amb la més gran complaença, el decidit ajut i les facilitats que en tota ocasió ha trobat en els senyors Arana i Lluch.

Actitud dels
conreadors de
l'arròs.

Quedava un sol cultivador, el Sr. Rovirosa, el qual, creient poder satisfer les condicions marcades en les disposicions governatives, sol·licità la inspecció prèvia dels camps disposada pel senyor Governador civil.

Incidents.

Tres foren les inspeccions, la relació de les quals seria llarg exposar; les dues últimes rodejades de totes les garanties tècniques, com consta en els respectius dictàmens dels senyors enginyers. Malgrat de l'incompliment de la mesura n.º 14, dictada amb l'objecte què l'aigua dels camps d'arròs arrossegüés en tots moments les larves dels anofeles, el Sr. Rovirosa prosseguí el seu cultiu.

L'autoritat municipal del Prat, en vista de la infracció de la dita mesura n.º 14, i entenent que els camps inundats del Sr. Rovirosa estaven afectats per l'ordre governativa de data 16 de maig de 1922, en la qual se li ordenava que no poden mantenir-se inundats artificialment els camps del terme del Prat més de quinze dies seguits, ordenà i després procedí al desguàs dels dits terrenys.

Els incidents a què això va donar lloc tingueren un epíleg en un procés incoat pel Sr. Rovirosa contra l'Alcalde de Prat de Llobregat, que està encara en tramitació.

Acords i resolucions adoptats per la Comissió.

Reunida la Comissió amb motiu de l'anteriorment exposat, acordà trametre al senyor Governador la següent comunicació:

«La Comissió Mixta executiva per a la Lluita Antipalúdica en el Baix Llobregat, en reunió del dia 6 de l'actual, ha pres nota favorable de l'actitud de general acatament a les conclusions de la Junta provincial de Sanitat, que han prestat tots els propietaris i habitants del pla, la qual cosa li ha permès portar a cap la seva labor sanitària complementària.

La bona marxa dels treballs de sanejament es veu tan sols obstaculitzada per l'actitud de resistència del Sr. Rovirosa.

Aquesta Comissió, al coneixement de la qual no escapa el seriós perill que representa la continuïtat en aquesta parcial actitud, es veu en el cas de suplicar a V. E. que, amb tota urgència, ordeni la dessecació dels camps d'arròs del Sr. Rovirosa,

eludint, en cas contrari, tota responsabilitat sobre les greus conseqüències que poguessin ocórrer.»

L'evident transgressió de les mesures adoptades per a la campanya antipalúdica, com era la continuació del cultiu de l'arròs en una extensió d'unes 120 mujades, sense satisfer cap de les condicions assenyalades, plantejà a la Comissió el greu conflicte de decidir-se a prosseguir o abandonar l'empresa que havia acceptat. Després d'atenta reflexió, en sessió del dia 5 de juliol s'acordà:

- 1.^r Continuar la campanya antipalúdica d'aquest any.
- 2.ⁿ Aprovar la següent ordre del dia:

«La Comissió Mixta executiva per a la Lluita Antipalúdica en el Baix Llobregat, davant de l'actitud adoptada per un dels cultivadors d'arròs de Prat de Llobregat, que, desatenent els acords de totes les Institucions sanitàries de Barcelona i de la pròpia autoritat pública, ha continuat el cultiu amb greu perjudici per a la salut pública de la comarca i dels ravals de la capital, eleva a les autoritats responsables la seva més enèrgica protesta contra la persistència de tal estat de coses i declina tota responsabilitat respecte a les conseqüències que puguin sobrevenir malgrat els esforços dels tècnics d'aquesta Comissió, que sols en part podran evitar l'explosió d'una temible epidèmia d'infeccions palúdiques.»

- 3.^r Tramitar instància, prop del Ministeri de Governació, de supressió del cultiu de l'arròs en el terme del Prat, fonamentant-se en motius de sanitat pública, que són els que mouen els reunits com a encarregats de portar a la pràctica les aspiracions de l'Assemblea.

De conformitat amb el tercer dels acords adoptats, fou tramesa a la presidència del Consell de Ministres una documentada instància sol·licitant que, per raons sanitàries, La instància.

fos interdit el cultiu de l'arròs en el terme municipal de Prat de Llobregat, per estar inclòs el cas en la disposició tercera de la R. O. de 10 de maig de 1860 i l'art. 5 del Reglament de 15 d'abril de 1861.

Estat actual de la qüestió.

Malgrat el temps transcorregut i les gestions practica- des per conèixer la seva resolució, no s'ha tingut altra contesta sinó que unes vegades està a informes de la Reial Aca- dèmia de Medicina, altres del Reial Consell de Sanitat, altres del Negociat d'Agricultura del Ministeri de Foment, etcètera, etc.

Particularment, la Comissió s'ha assabentat d'una ràpida visita d'inspecció, practicada per dos funcionaris de Madrid, reduïda a anar una tarda al poble del Prat, acompanyats del cultivador d'arròs, els camps del qual s'havien d'exami- nar, i retornar després a Madrid sense haver realitzat cap informació ni prop de les autoritats locals ni dels metges, ni procurar-se les dades que en tot moment està disposat a subministrar el Servei tècnic sanitari de la Comissió.

* * *

La campa- nya sanitària.

En tota epidèmia de paludisme intervenen com a fac- tors principals : el malalt, que contagiarà la seva malaltia a la persona sana si hi intervé, el mosquit, segon element, que ha de fer la sembra de la sang de la persona malalta al cos de la persona sana.

Aquest concepte simplista, que sembla portar apare- llada una fàcil solució, ve complicat pel fet d'existir moltes persones antigament palúdiques que, malgrat de no presen- tar cap símptoma clínic de paludisme, continuen tenint

en la seva sang aquell paràsit que, degudament transportat, podrà ocasionar la malaltia a una altra persona.

Per altra banda, el mosquit anomenat *anopheles*, agent transmissor, es reproduceix enormement per poc que les circumstàncies externes l'afavoreixin. I ço que necessita són llocs amb aigua neta, amb poc o gens de corrent, on pugui dipositar els ous dels quals han de sortir-ne les larves, petits sers de vida aquàtica que després de dues o tres setmanes originaran, a través de noves transformacions, els insectes adults.

L'higienista que vol trobar solució al problema en tota la seva complexitat, ha de dirigir, en primer lloc, la seva activitat a disminuir, tant com sigui possible, el nombre de persones en condicions de transmetre la malaltia, i a reduir al mínimum totes aquelles circumstàncies afavoridores de la vida i procreació del mosquit transmissor.

Així orientada la campanya en el Baix Llobregat, hem procurat reconèixer tots els malalts amb paludisme antic o recent, practicant repetits exàmens de sang a fi de descobrir les formes de contagi dels paràsits, indicant de seguida el tractament més convenient. Hem de fer constar la confiança i regularitat amb què han estat obeïdes les nostres indicacions facultatives per tots. Això representa, per la nostra part, l'examen sempre delicat de molts centenars de frotis de sang. A tots els malalts els han estat proporcionats gratuïtament tots els medicaments que han estat necessaris per a arribar a llur completa curació. I tots s'han curat.

Els metges han realitzat totes aquelles visites facultatives convenients per a regular i orientar el tractament; després, quan ja el quadro clínic de gravetat havia desaparegut, i l'atacat es creia curat, per aconsellar-li que continués el tractament tot el temps precís, indicant-li els perills que porta un tractament incomplet o irregular.

La campanya contra els portadors de gèrmens.

Així, ben tractats els malalts habitants en aquelles zones baixes, han deixat d'ésser un perill en un tant per 100 molt crescut. Quedava encara per resoldre el problema dels malalts que eventualment habitessin en el Prat, arribats d'altres regions palúdiques. La creació d'un Carnet de Sanitat, que era obligatori per a tots els treballadors forasters i que obligava a un reconeixement facultatiu i a una revisió periòdica, amb examen de sang, va resoldre aquest segon punt. Els malalts arribats a la zona del Prat eren reconeguts immediatament i llur sang analitzada. Els portadors de gèrmens eren obligats a un tractament intens o a abandonar la població. Tots, periòdicament, tornaven a ésser reconeguts. Els Mossos d'Esquadra curaven d'exigir el Carnet i de fer la denúncia dels contraventors. Els amos que no denunciaven llurs treballadors que emmalal·lien amb febres, eran multats.

Pot considerar-se perfecta aquesta primera part de la nostra actuació, i hem de fer constar l'ajut prestat pel senyor Inspector provincial de Sanitat, que personalment ha comprovat i cursat totes aquelles denúncies que estàvem obligats a fer per aconseguir l'èxit en aquest determinat sentit.

La lluita
contra l'agent
transmissor.

L'èxit de la lluita antimalàrica ha obligat a fer aconsellar als tècnics la supressió o modificació de totes aquelles formacions afavoridores de la vida del mosquit, i al Prat, centre actualment de l'epidèmia de paludisme del Baix Llobregat, quedava demostrat per les anteriors investigacions del «Servei de Sanitat», com a causa principal, no única, de l'augment de la quantitat d'anofeles, el cultiu de l'arròs. Del poder central no s'aconseguí cap ordre prohibitòria en aquest sentit. La Junta provincial de Sanitat dictà disposicions amb les quals s'aconseguí que, voluntàriament, la majoria de cultivadors d'arròs suprimissin de moment llurs cultius.

Un de sol persistí, i això ens ha permès estudiar com es modificaven les condicions de paludisme a les zones pròximes a les antigues plantacions i en les que persistien. I observarem que, mentre en les masies properes als camps d'arròs del Sr. Rovirosa hi havia, l'any 1921, un 22'72 per 100 d'atacats, i l'any 1922, en què encara ha persistit el cultiu de l'arròs, un 32'38 per 100, en les masies pròximes a la granja del Sr. Arana hi havia, l'any 1921, un 28'82 per 100 de malalts, i l'any 1922, en què s'ha deixat de cultivar arròs, un 14 per 100, o sia una disminució pròxima a un 50 per 100. Havem d'advertir que dels citats càlculs n'hem exclòs els treballadors eventuais d'un i altre cultivador. Queda d'aquesta manera demostrat pràcticament la influència decisiva que el conreu de l'arròs exerceix en el paludisme del Baix Llobregat.

El mateix motiu que ens feia sol·licitar del Govern i de la Junta provincial de Sanitat la supressió del cultiu de l'arròs, feia que ens dirigíssim al senyor President del Sindicat del Canal de la Dreta perquè atengués, amb la major cura, a la neteja de la xarxa tota de pluvials que, malgrat haver-se realitzat per complet dues vegades en el transcurs de l'estiu, ha estat insuficient, especialment en la part més baixa, on han de realitzar-se obres més completes que les ordinàries de desherbatge. Amb tot, durant el present any, la neteja ha estat molt més curosa que els anys passats, i a això hi han contribuït especialment els propietaris que, per desig particular o atenent la nostra indicació, han netejat les pluvials situades en llurs finques.

Aquesta cura en el règim d'aigua de regadiu ha tingut segurament gran influència, ja que en disminuir l'aigua estancada ha disminuït també la facilitat de procreació d'anofeles, sobretot en les parts més altes, pròximes a les agrupacions de cases properes al poble.

Nosaltres havem completat aquesta obra de neteja que

afavoreix el curs de totes les conduccions d'aigua, realitzant petrolitzacions intenses a tots els llocs on descobríem larves d'anofeles. Hem destruït així molts de milers de mosquits, i, per tant, moltes probabilitats de contagi. Una brigada ha estat exclusivament dedicada a aquesta finalitat, havent complert degudament la seva obra.

A més, a totes les cases on hi havia hagut malalts de paludisme, especialment en les d'infecció primitiva, hem realitzat captures de mosquits amb el doble objecte d'aconseguir una disminució d'anofeles en els llocs on hi havien malalts i estudiar el tant per 100 de mosquits infectats. Això ens ha fet conèixer que, mentre en les masies situades a un quilòmetre i mig de la finca del Sr. Arana no hem trobat cap mosquit infectat, en les properes a la finca arrossera del Sr. Rovirosa el nombre d'infectats trobats ha estat de 7 per 1,000. Havem de fer constar que en aquests càlculs no han estat inclosos els resultats de les captures d'anofeles en les finques situades més avall de la del Sr. Arana o de la del Sr. Rovirosa, sinó solament les situades a la part superior.

A Prat de Llobregat hi havia encara altres factors afavoridors de les condicions de vida dels anofelins. Eren aquestes, en primer lloc, els estanys situats a la part més baixa. Al perill que representen per a ells mateixos — posat de manifest en la recent publicació del «Servei» sobre paludisme abans citada — hi ha que afegir el de l'obstacle que oposa al lliure curs de les aigües de la xarxa de pluvials que en ells desemboquen la barrera d'arena dels temporals, obturant la comunicació amb el mar. Hem procurat evitar-ho deixant sempre els estanys en comunicació amb el mar, ço que hem aconseguit d'una manera quasi perfecta.

Demés, ja prop del poble, les pluvials i basses situades en l'anomenat «Fons d'en Peixo» han demanat de nosaltres la necessitat d'una indicació de colmatatge feta al propietari.

No hem pogut aconseguir en absolut el nostre desig per convenir més al propietari efectuar les obres durant els mesos d'hivern. Mentrestant, ha satisfet l'import de les petrolitzacions que s'han efectuat sistemàticament cada quinze dies. Volem fer constar aquí el nostre agraïment per aquesta cooperació del Sr. Ponsich. Essent aquest el focus d'anofelins més pròxim al poble, hem aconseguit d'aquesta manera evitar una epidèmia, molt probable si haguéssim deixat en llurs condicions naturals aquestes col·leccions d'aigua.

I, últimament, unes basses existents en la Societat d'Indústries Químiques, a Cal Moles Vell i a la carretera del Prat a Barcelona, han estat ja parcialment tapades.

Ultra les ordinàries ocupacions de la campanya, el personal tècnic ha procurat investigar aquelles modificacions que es podrien establir en el conreu de l'arròs, per tal de fer-lo compatible amb un estat sanitari perfecte. Els senyors Arana i Lluch han ofert, per aquestes experiències, una part dels seus camps, ço que agraïm moltíssim.

Experiències realitzades per tal de determinar les possibilitats de destruir les larves d'anofeles en els camps d'arròs

Altre mètode de conreu, que pot servir també d'experiència, hem observat en les plantacions del Sr. Rovirosa.

En examinar els motius segons els quals un conreu d'arròs influencia una endèmia de paludisme determinant rebrots epidèmics, veiem que, fora de les extraordinàries importacions de treballadors amb paludisme crònic i, per tant, portadors de gametocits, procedents d'altres comarques palúdiques, el conreu de l'arròs, practicat segons el règim d'inundació, ocasiona la persistència d'aigua pràcticament embassada, però neta i sense fermentacions de putrefacció de cap mena durant l'època de vida sexual dels anofeles. Aigua amb una concentració salina ben adaptada a les necessitats larvàries i millorada encara per les labors de fertilització de les terres que estimulen llur creixement.

Un conreu d'arròs no és fatalment un motiu d'empitjorament de l'estat sanitari d'una comarca palúdica. Ordinàriament els terrenys que es dediquen al conreu de l'arròs estan situats a molt poc nivell per sobre del mar o en planures abandonades de poc per un riu, o en condicions mixtes com a la Vall de l'Ebre.

Si una terra, ordinàriament inundada per manca de desguassos, es nivella, es limita i s'estableix en ella un règim d'entrada i sortida d'aigua que permeti inundar-los i se sotmet a les labors agrícoles necessàries, que converteixen les terres en més permeables, i es fan unes plantacions d'arròs que les inunda durant uns mesos, deixant-les, però, seques en uns altres, indubtablement el conreu de l'arròs millorarà les condicions d'ambient palúdic d'una comarca. És ço que va ocórrer amb les primitives plantacions d'arròs a la part baixa de l'Ebre, que va determinar una millora evident. Però, ara, aquestes mateixes plantacions, estenent-se a terres abans ordinàriament seques, són motiu d'una perillosa exacerbació de l'epidèmia, que ha de determinar una limitació d'aquest conreu a aquelles zones primitives, ordinàriament inundades.

En el Prat, les terres destinades al conreu de l'arròs no eren ordinàriament inundades. Eren terres baixes, salabroses, maresmes seques tot l'estiu i inundades molt parcialment durant l'hivern. És a dir, inadequades per a l'estat larvari dels anofeles.

En aquestes terres el conreu de l'arròs ha estat motiu d'un augment de la quantitat d'anofeles, en llocs més pròxims als nuclis humans, i això ha determinat l'esclat epidèmic.

En aquestes condicions les nostres experiències han estat encaminades a assajar un règim de conreu menys favorable a la vida larvària.

Les experiències practicades en petites extensions d'una

a dues mojadades, convenientment preparades, han estat les següents:

1.ª Cada catorze o quinze dies, i durant un període de cinc o sis, es tancava l'entrada d'aigua als camps i a la vegada s'obrien les sortides, amb la qual cosa produïem una dessecació intermitent. Els resultats obtinguts han estat negatius. Les larves dipositades en el fang humit vivien encara. Els ous restaven intactes. Moltes petites col·leccions d'aigua reunien grosses quantitats de larves. En totes, incluint-hi les larves que se n'enduïa l'aigua en deixar el camp, no hem pogut comptar una disminució superior a un 25 per 100.

En els camps del Sr. Rovirosa, on, en gran, i per ordre de la Inspecció provincial de Sanitat, s'hi ha establert aquest règim de conreu, la disminució ha estat encara més petita.

2.ª Ús de substàncies larvícides. Hem utilitzat el cianur sòdic que teòricament havia d'actuar a una concentració de 1 : 300,000. En l'ambient natural el cianur sòdic s'ha mostrat ineficaç a la dilució de 1 : 50,000. A més forta concentració pateix una mica la vitalitat de la planta d'arròs, i no moren sinó un tant per 100 petit de larves.

Indubtablement tots els fets abans exposats han contribuït a disminuir la creixent intensitat de l'epidèmia. I, efectivament, els resultats no poden ésser més afalagadors : mentre que en 1921 el nombre de malalts era, malgrat la severa campanya realitzada per quintzar intensament els malalts, de més de 450, en l'any 1922 arriba tan sols a 111. Hem de fer constar que el nombre de primitives ha estat, en les masies pròximes als camps d'arròs del Sr. Rovirosa, 49 en 1921 i 5 en 1922 i en les pròximes a la finca del Sr. Arana 28 en 1921 i 2 en 1922.

Aquestes dades concorden perfectament amb la sistematització dels mosquits infectats, presents únicament en

El número
de malalts
d'aquest any.

els llocs més pròxims als camps d'arròs, i confirmen una vegada més la influència del cultiu de l'arròs en la zona del Prat.

El paludisme a la resta de la zona del Baix Llobregat.

Les exigències de la campanya obligaven a estendre l'acció dels tècnics als termes municipals de Barcelona, Viladecans, Gavà, Sant Boi i Hospitalet, realitzant a Castelldefels l'estudi necessari a l'empresa de pròximes campanyes.

El paludisme a Barcelona.

A Barcelona hem visitat i tractat 37 malalts. D'aquests, la majoria eren gitanos acampats en les proximitats de la carretera del Cementiri nou, Can Tunis i Riera Magòria. De malalts influenciats pel paludisme del Prat n'existeixen, a la part esquerra del riu Llobregat, en quantitat molt petita. Els focus d'anofeles demostrats en aquesta zona han estat degudament petrolitzats; les basses propietat de la Companyia Agrícola, en part tapades. Hem de fer constatar la curosa i eficaç neteja de pluvials que ha realitzat la Companyia del Canal de la Infanta Carlota.

Viladecans.

La nostra brigada, en col·laboració amb una altra destinada per l'Ajuntament de la població, han netejat tota la xarxa de pluvials de propietat comunal, aconseguint així millorar moltíssim l'ambient palúdic local, especialment constituït per la insuficient circulació de les aigües.

A la carretera anomenada de les Filipines, les pluvials de la qual estaven obturades en més de cinquanta llocs per passos construïts pels pagesos per arribar a llurs camps, s'hi han realitzat obres encaminades a la substitució d'aquells per ponts, aconseguint així la fàcil circulació de les aigües fins al Remolar. Era el focus d'anofelisme més important del terme, i en totes les cases properes hi ha hagut casos de paludisme en el transcurs del present any.

S'han realitzat, en altres llocs del terme propers a nuclis humans, petrolitzacions discretes.

Tots els malalts d'aquest lloc (18) han estat tractats gratuïtament durant tot el temps necessari per assegurar llur curació.

No hi han hagut quasi altres malalts que els de la caseta de carrabiners; algun altre malalt visitat era palúdic ja crònic, la infecció del qual no pot considerar-se com adquirida a Gavà. Amb tot, una brigada de sis homes ha curat de la neteja i connexió de nivells de les pluvials del terme, que, bastant descuidades, eren motiu de la permanència en els camps de col·leccions d'aigua que constituïen un seriós perill.

La zona baixa d'aquests dos pobles, contigua o inclosa en el terme del Prat, ha estat considerada per nosaltres com a zona palúdica intensa que ha exigít les mateixes atencions i obres de petrolització i drenatge que la del Prat.

El paludisme a Castelldefels presenta un aspecte totalment diferent del del Prat. En primer lloc, el sistema de dunes i maresmes, tan abundants, representa un perill molt petit que no ha de tenir-se en compte per no coincidir ordinàriament llurs períodes d'inundació amb l'època d'activitat dels anofeles.

Molt més perilloses són totes les excavacions practicades pels agricultors amb l'objecte d'obtenir terra per elevar el nivell de les terres contigües i deixar-les en condicions de conreu.

No estimem oportú realitzar obra de desherbatge ni petrolització, i solament podria solucionar el paludisme de Castelldefels i part de Viladecans el colmatatge definitiu de tots els llocs amb aigua persistent

Qualques dades respecte a la possibilitat de l'aterrament de les valls existents en els termes municipals de Gavà, Viladecans i Castelldefels.

Per a disposar d'una base d'orientació respecte al cost que representaria aquesta obra, fundament d'una altra més completa d'enginyeria sanitària, fou requerit el concurs de persona tècnica autoritzada, l'enginyer Sr. Tarrida, del qual són les dades aproximades que apuntem a continuació, tretes de la memòria escrita per dit senyor:

«Efectuada una lleugera inspecció d'aquests termes municipals per a comprovar si en els plànols sobre els quals s'han realitzat els càlculs, estaven assenyalades en la seva situació i llargàries veritables totes les excavacions produïdes per la mà de l'home, amb l'objecte de recollir terres per aixecar el nivell del terreny, quals excavacions vénen essent una de les causes que afavoreixen i faciliten el desenrotllament dels anofeles; poguérem observar que els esmentats plànols reproduïen amb prou fidelitat aquells accidents artificials del terreny, hagut compte que el que ens havia estat proposat era donar una idea aproximada de quina seria la importància dels treballs a realitzar per a l'aterrament en qüestió, així com el cost dels mateixos.

Després dels càlculs verificats, resulta que en el terme de Viladecans són necessaris 172,284 m.³ de sorra a transportar a la distància mitja de 870 metres; en el de Gavà són menester 86,582 m.³ que s'haurien de transportar a una distància mitja de 1,700 metres; finalment, en el de Castelldefels, 140,600 m.³, a transportar a una distància mitja de 1,300 metres.

El càlcul aproximat de ço que costarien aquestes obres seria de 507,521 ptes. La possibilitat d'assenyalar dintre d'aquestes obres les que serien de caràcter més immediat, redueix a 33,500 m.³ els necessaris a Viladecans, amb un cost de 90,048 ptes., i en el terme de Castelldefels, a 61,300 metres cúbics i 123,580 ptes.»

Hem de declarar, no obstant, que amb això no s'hauria fet tot, és menester atendre amb una atenció sostinguda de

l'entreteniment dels desguassos i de possibles modificacions d'aquests, després de detingut estudi, que si bé en un principi vindria a acreïxer el cost de les obres, seria, en canvi, la base més ferma per a una obra definitiva de sanejament que a la vegada milloraria d'una manera notable les terres de conreu.

Durant l'actual hivern ha d'iniciar-se una activa campanya per a la destrucció dels mosquits adults albergats en estables, corts, conilleres, quadres, habitacions, etc. Treballs a realitzar.

Ha d'evitar-se el conreu de l'arròs.

S'ha de continuar la campanya en la mateixa forma que el present any, durant l'any proper, amb la seguretat d'aconseguir una quasi total desaparició del paludisme, durant aquest període, si es compleixen les dues primeres condicions.

Ha de procurar-se una acció mancomunada dels organismes oficials i els propietaris afectats amb l'objecte de procedir al colmatatge de les actuals col·leccions d'aigua del terme de Castelldefels i elevació dels terrenys situats a nivells molt baixos.

Cal fomentar l'organització d'un sindicat de desguassos que tingui cura de la neteja i connexió de nivells de les pluvials situades en els termes de Castelldefels, Gavà i Viladecans, i de la construcció dels que siguin necessaris per a evitar la inundació d'aquelles terres.

Deixem íntegra a l'autoritat de l'Assemblea de les forces vives de la comarca, convocada per al dia 16 de desembre de 1922, la decissió referent a les conclusions pràctiques que es desprenen de l'exposició de fets que acabem de fer, limitant-nos a formular les indicacions següents: Conclusions.

1.ª Necessitat d'insistir en les gestions oficials per a aconseguir la supressió del conreu de l'arròs.

2.ª Conveniència de continuar l'obra profilàctica portada a cap l'any últim.

ESTAT DE COMPTES DE LA COMISSIÓ
EN EL DIA DE LA DATA

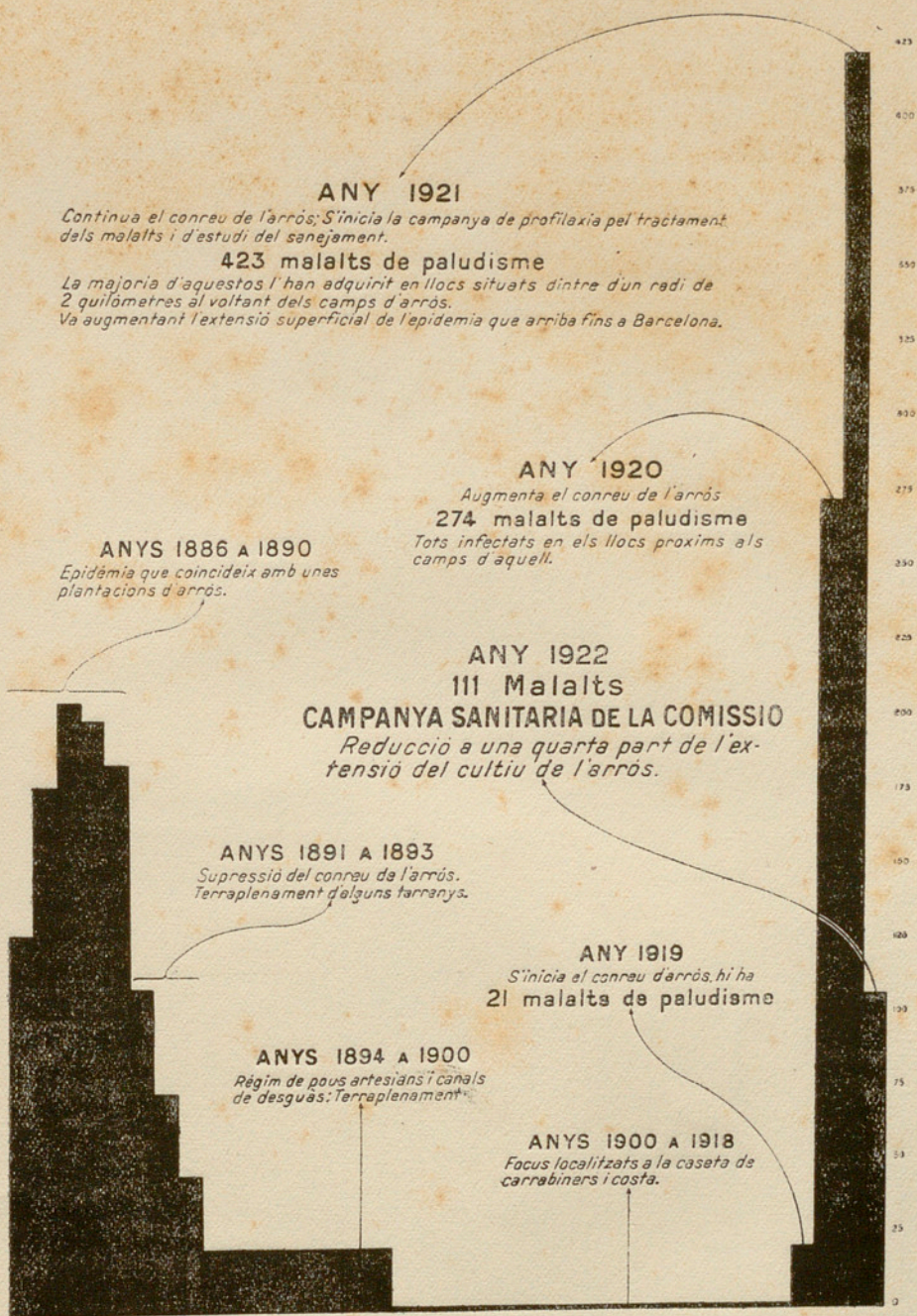
		Pessetes
Ingressos.	Mancomunitat de Catalunya	9,875
	Ajuntament de Barcelona.	49,394'90
	Escola d'Aeronàutica Naval	9,880
	Ajuntament de Prat de Llobregat	2,000
	Ajuntament de Viladecans	2,000
	Ajuntament de Gavà	1,500
	D. ^a Pilar de Ponsich i de Sarriera	1,200
		75,849'90
Despeses.	Relació de pagaments núm. 1	1,950
	» » » 2	1,778
	» » » 3	6,725'50
	» » » 4	1,607
	» » » 5	2,260
	» » » 6	1,534'70
	» » » 7	2,507'95
	» » » 8	2,498
	» » » 9	3,352'55
	» » » 10	990
	» » » 11	5,912'15
	» » » 12	3,653'60
	» » » 13	3,052
	» » » 14	1,762'35
	» » » 15	3,778'25
	» » » 16	563'15
	» » » 17	1,950
		45,884'20

	Pessetes
INGRESSOS	75,849'90
DESPESES	45,884'20
EXISTÈNCIA EN CAIXA.	29,965'70

Barcelona, 30 de novembre de 1922.

Vist i conforme,
El President,
JOSEP ESTADELLA

El Tresorer,
PERE M. CARDONA

Gràfic de la morbiditat palúdica en el Prat de Llobregat des de 1886 a 1922

RF 4-51